Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

138713

616

25-godišnjica

tabora u Dolini

1878—1903.

Čisti dobitak ove knjižice pripada „Družbi sv. Cirila i Metoda“.

Trst, 1903.

Izdala Družba sv. Cirila i Metoda

Tiskala Tiskarna Dolenc

138713

138713

N 82/1954

VIRGIL ŠČEK

Povodom proslave dvadesetpetgodišnjice drugoga tabora u Istri, obdržavanog dne 27. oktobra 1878 u Dolini, sabrasmo u ovaj rukoviet sve govore, izrečene na taboru i sve važnije dogodjaje onoga dana.

Pri tomu lebdila nam pred očima dvojaka svrha: mladjemu naraštaju osviežiti uspomenu na prvo doba narodnog pokreta u Istri, i namaknuti podporu plemenitoj našoj školskoj *Družbi* kojoj je namienjen sav čisti prihod.

Neka nežali dakle nitko ono 10 para, da postignemo jedno i drugo.

U Trstu, septembra 1903.

PROGRAM

svečanosti petindvajsetletnice tabora in blagoslovljenja zastave društva „Vodnik“ v Dolini.

Na predvečer dne 12. septembra streljanje s topiči, serenada kumici in obhod.

Dne 13. septembra zjutraj streljanje s topiči. Vsprejemanje zjutraj došlih gostov; ob 9. uri zjutraj blagoslovljenje zastave in zabijanje žebljev. Sveta maša za žive in mrtve taborite. Banket: kovert z botilko vina 2 K. Potem vsprejemanje popoludanskih gostov z zastavo. Ogled spominka tabora in darovanje za družbo sv. Cirila in Metodija. Odmor in zasedanje prostorov. Slavnostni govor govori državni poslanec gosp. prof. Spinčić. Koncert na javnem trgu z nastopnim

vsporedom:

1. A. Foerster: »Venec Vodnikovih pesmi«, mešan zbor, poje pevsko društvo «Vodnik» iz Doline.
2. M. Hubad: »Narodne pesmi«, poje »Slovansko pevsko društvo« iz Trsta.
3. A. Foerster: »Naše gore«, mešan zbor; A. Nedved: »Vijolični vonj«, mešan zbor, poje pevsko društvo »Domovina« iz Ospa.
4. Gerbič: »Kaj iščeš tu lovec«, mešan zbor, poje pevsko društvo »Prešeren« iz Boljunca.
5. Iv. pl. Zajc: »Slava delu«, možki zbor, poje pevsko društvo »Slava« iz sv. M. Magdalene.

6. F. S. Vilhar: »Bojna pjesma« možki zbor, poje pevsko društvo »Adrija« iz Barkovelj.

7. Aljaš: »Triglav«, poje pevsko društvo »Zvonimir« iz Rocola.

8. *** »Lipa« iz Bazovice.

9. Sattner: »Na planine«, poje pevsko društvo »Primorec« iz Mačkolj.

10. *** »Oj planine«, mešan zbor, poje »Čitalnica« od sv. Jakoba.

11. *** »Pogovor z domom«, mešan zbor, poje pevsko društvo »Slovenec« iz Boršta.

12. A. Leban: »Molitev«, možki zbor, poje pevsko društvo »Zarja« iz Rojana.

13. Volarič: »Pri zibeli«, mešan zbor, poje pevsko društvo »Vodnik« iz Doline.

Šaljiva pošta, svobodna zabava in ples.

Tabor v Dolini.

Kar obstaje potitično društvo „Edinost“ pa do današnjega slavnega dne se je na to delalo, kako bi se osnoval v okolici tabor. Da nij manjkalo vzrokov in točk, ki bi se bile na dnevni red stavile, to je do trdnega dokazano. Leta 1875. je bila na dnevnem redu občnega zbora na Proseku 20. junija tudi 3. točka: tabor v okolici, ali izostal je na željo višje oblasti, da si ga ni zabranila. Društvo pa tudi ni bilo v onem času še dobro organizirano in duševno oboroženo.

Prenaredila so se društvena pravila zarad mnogih razmer in ker je jasno, da ni sama okolica, ki potrebuje brambe narodnih pravic, temveč, da je sosednej tužnej Istri treba na pomoč priskočiti, vzlasti, ker so politične težnje v tej deželi take, da je treba na duševno delo stopiti.

Po prenarejenji društvenih pravil maja meseca letošnega leta prerodilo se je društvo „Edinost“, začelo je svojo pozornost v Istro obračati, po dogovoru z istrskimi rodoljubi v Dolini, vzlasti gg. dekanom Janom in višjim županom Lavriho, spoznal je odbor potrebo, ter sklenil v odborovi seji 11. oktobra osnovati tabor v Dolini.

V štirnajstih dneh se je moral osnovati tabor, kajti prej ni bilo ugodnega časa v tamošnji okolici in tudi razmere niso pripuščale. Odbor je vse

moči napel, da je stvar častno dovršil, če tudi je bilo obilo ovir, posebno kar se govornikov tiče. Odbor se tudi tega ni prestrašil, delal je neumorno priprave; pri tem pa so ga podpirali dolinski veljaki, kateri so oskrbeli dekoracije in red. Vse časti so vredni iskreni tamošnji rodoljubi gg. dekan Jan, višji župan Lovriha, učitelj Bunc, občinski tajnik in sploh županija.

Čas se približuje, vreme ni bilo ves teden ugodno, v nedeljo pa, da si oblačno posijalo je solnce včasih, ter taborite spodbujalo, da so se v ogromnem številu na tabor napotili. Od vseh krajev so romali Slovenci se zastavami pevajoči in ob 3. uri popoludne je bil napolnjen prostor sredi vasi v Dolini s taboriti. Na tisoče zastavic je migljalo po vasi in na odru.

Začel se je tabor od 3. uri popoludne, prvosedoval mu je g. Viktor Dolenec, podpredsednik političnega društva „Edinosti“, ker je bil predsednik g. Nabergoj zadržan na Dunaji v državnem zboru.

Vlado je zastopal c. kr. okrajni komisar v Kopru vitez Vilhelm Jetmar.

*

* *

Podpredsednik g. V. Dolenec pozdravi taborite s tem govorom:

S l o v e n s k i i n H r v a t s k i m o ž j e!

Pozdravljam Vas presrčno v imenu političnega društva „Edinost‘ in se Vam prav tako presrčno zahvaljujem, ker ste došli v tako velikem številu sem v tabor, da protestujete z možko besedo proti temu, da sebi naše zemlje le ena ped odtrgala od Avstrije.

Uže naši pradedje zbirali so se pod lipo in tam javno sklepali o vseh važnih zadevah; Angleži so se več desetletij borili za svobodo javnega zborovanja. oni se poslužujejo pogostoma te ljudske pravice in jo čislajo nad vse. — Tudi mi v Avstriji živeči narodi pridobili smo pravico, da smemo javno zborovati; posluževali smo se je mi Slovenci posebno pred 10. leti, potem pa smo morali zopet mirovati do danes in prav danes se je na Slovenskem po 10. letnem odmoru zopet ljudstvo sešlo v tabor. Pomenljivi in važni so tabori zato, ker po njih zvedó poslanci menjenje, želje in tirjatve naroda, v vsaki pravi svobodni državi so taki shodi poštenim poslancem vodilo za postopanje; a vodilo so tudi taki vladi, ki skrbno pazi na korist svojih državljanov.

Naš denašnji tabor pa ima še posebno veljavo zarad tega, ker ni samo slovenski; ampak tukaj si podajata bratske roke Sloven in Hrvat; torej je ta tabor prvi tabor bratov južnih slovanov in uže samo ta okolišćina je imenitna in zasluži, da jo zabilježi zgodovina.

Naj bi bil ta tabor začetek našega spojenja v eno samo narodno telo!

Pomenljiv je pa denašnji narodni shod tudi gledé na okoliščino, da prav tukaj praznuje polit. društvo „Edinost“ na posebno slaven način svoj vhod v Istro, v to tužno deželo, kder naši Slovanski bratje zdihujejo pod jarmom ital. „begov“.

Bog daj, da bi društvo „Edinost“ zbudilo tu naše brate k pravemu narodnemu živenji, k politični zavesti in k občnemu napredku!

Veselimo se tedaj denašnjega dné, kajti tukaj nas navdaja nada, da začnemo ž veti novo duševno živenje. — Ponavljali bomo tabore, ker le nevtrudljivo delovanje nam bode pomagalo do konečne zmage.

Priporočam Vam naposled važne predloge dnevnega reda in Vas vabim, da pazljivo poslušate, možato glasujete, in se vedete, kakor je najzrelejšim in omikanejšim ljudem pristojno. da pokažete svetu svojo zrelost, svojo ljubezen in navdušenost za mili naš narod.

Predstavljam Vam še g. vladnega komisarja gosp. viteza Jetmarja, ces. kr. okr. komisarja v Kopru in v imenu društva „Edinost“ naznanjam začetek prvega južnoslovanskega tabora.

Po tem uvodnem govoru predstavi gospod prvosednik vladnega komisarja, katerega je ljudstvo navdušeno pozdravilo. Gospod vladni komisar poprime zdaj besedo :

Govor gosp. vladnega komisarja.

Čestito občinstvo!

Štejem si v veliko zadošćenje, da imam čast in priliko Vas tu v imenu c. kr. vlade pozdraviti in povedati, da me navdaje z veseljem namen vašega današnjega shoda in točke vašega dnevnega reda

Da bi se prva točka dnevnega reda razpravljala, zato se je od vseh krajev toliko ljudstva zbralo ; kar je očiten dokaz patriotične udanosti in duševnega napredka vašega naroda, in kaže, da ste — dobri Slovenci tudi dobri Avstrijci in da taki tudi hočete ostati.

Veselé vlado tudi druge točke dnevnega reda, ker spričujejo, da hočete svojo pozornost posebno na izobraževanje in oliko svojega naroda obračati in ker se vidi, da tudi praktičnih namer ne pozabljate

Upam, da vas smem zagotoviti, da bo vlada podpirala kolikor mogoče vaše hvale vredne namere in želje.

Ljudstvo je te besede z vidljivo zadovoljnostjo pozdravilo. Potem da gosp. prvosednik besedo gosp. dolinskemu dekanu, ki je tako le govoril :

Govor gosp. dekana Jana.

Presrčno Vas pozdravljam, Gospoda moja, vrli Slovenci, in Vam radostno kličem : Dobro došli! V edinosti je moč Tudi majhen narod, ako dela zedinjenimi

močmi, in sam sebe spoštuje, čislajo druzi narodi, povzdigujese na vedno višjo stopinjo ter more činiti mnogo važnega v lastni svoj prid.

Da dosežemo in pospešujemo edinost med nami Slovenci, to je namen današnjega taborja.

In ker je meni izročena naloga govoriti o prvi točki, postavljam za geslo daljne razlage o tej točki tele besede : Mi bodemo delali z zedinjènimi močmi na podlagi naše neomajane zvestobe do preslavne Habsburške dinastije in presvitlega Cesarja po postavni poti v vedno veči duševni in materijalni blagor našega naroda.

Rekel sem : na podlagi naše neomajane zvestobe; kajti narod, ki se v vseh dobah tako zvestega in značajnega skazuje, kakor vsi Slovani sploh in zlasti mi Slovenci pod tolikimi nezgodami, sme tudi ponosno terjati, da se mu enake pravice skazujejo in pripuščajo, kakoršne vživajo drugi narodi.

More li kdo oporekati, da Slovenci niso bili vselej zvesti svojemu Vladarju ? ali da niso vselej radi kri in premoženje darovali za Avstrijo ? Kdo je v preših 500 letih divje Turke nazaj zaganjal od avstrijskih pokrajin in branil vse Cesarstvo, da niso podjarmili ? Ali ne v prvi vrsti hrabri Hrvatje in Slovenci ? Oni so bili zvesti stražniki Avstrije proti grozovitemu Turku. — Poglejmo dalje v dobo silnega francoskega Cesarja Napoleona I. Za nekaj časa so bili od njega podjarmeni tudi nekateri slovenski okraji. Ali ljudstvo ni bilo zadovoljno pod tem ptujcem, želelo je priti zopet pod svojega avstrijskega Cesarja, in kdo ni bral ali slišal o tako imenovanih črnih vojskah, s katerimi so Slovenci poskušali ptuji jarm otresti ?

Kdo ni slišal o stotniku Lazariču in njegovej istrskej četi, kako se je tačas za Avstrijo borila ? Poglejmo tudi v novejše dobe. Kdo se je leta 1848 in 1849 najbolj iskreno boril za ohranitev Avstrije zoper njene puntarske narode ? Ali ne zopet v prvi vrsti Slovani in naši Slovenci ? Ni je dobe, gospoda moja, da bi se bil naš Slovenski narod do svojega Cesarja nezvestega skazal. Ozrimo se tjekaj v Bosno in Hercego-

vino. Kdo je tam največ pripomogel po neizrekljivem trplenji, pomanjkanji in prelivanji krvi, da je naša avstrijska vojska svojo nalogo tako srčno in junaško dovršila in slavno ime zmagonosna si pridobila, da so naši kristjanski bratje od več stoletne tužne sužnosti pod Turkom rešeni in da se tudi v onih deželah naš presvitli Cesar kakor rešitelj slavi in časti?

Res, slava in čast bodi vsem vojakom, kakoršne koli narodnosti si bodi, ali v ogromni večini so Slovenci in Hrvatje k toliki slavi Avstriji pripomogli. Od koga pa so se naši junaški mladeniči tolike zvestobe, tolikega žrtvovanja za Avstrijo in preljubega Cesarja navzeli in naučili? Od Vas, slovanski njih bratje i sestrice, ki Vam srce bije za čast Avstrije. To ste pokazali 18. minolega avgusta, ko ste na predvečer k velečastnemu rojstvu Cesarja vesele kresove po višinah in planjavah žgali in dan rojstva slovesno obhajali. S tem ste javno proglasili, da enako plamenom kresov gori tudi v vaših srcih plamen udanosti, zvestobe in ljubavi do Njegovega Veličanstva. S to velikansko izjavo udanosti ste pa tudi h krati javni protest ali nasprotovanje proti lahonskemu rogoviljenju in demonstracijam na Primorskem in v Istri vložili, kajti oni delajo nam Slovanom in vsej Avstriji sovražne naklepe, ter govore in pišejo: Primorsko in Istra ste italijanski deželi, njihovi prebivalci z nami simpatizirajo, to je, žele nam pridruženi biti; tako se lažejo in že zemljevide napravljajo, po kterih bi morali Slovani noter do Postojne k Italiji pripadati, in seveda poitalijančeni biti. — Al ne boš Jaka, bi rekel Brencelj! Ne izvršite, vi Lahoni, svojih naklepov. Še so živi junaški Slovani.

Kakor skale na obalih našega jadranskega morja trdno stoje zoper zaganjanje izburjenega morja; mnogokrat se srditi valovi vanje zaganjajo, a premaknoti, razrušiti jih ne morejo, morje mora ostati v svojih od Stvarnika mu odkazanih mejah: tako hočemo ostati tudi mi slovanski prebivalci trdni na obalih sinje Adrije v zvestobi do preslavne Habsburške dinastije, do našega preljubega Cesarja Frane Josefa I. Pokazati hočemo la-

honskim rogoviležem, da Primorsko, Istra je slovenska zemlja, ker nje prebivalci z majhno izjemo smo Slovani, in da se vse njihovo, nam in Avstriji pogubno početje razbije nad našo zvestobo.

Zvestoba pa, moja gospoda, je vredna plačila. Za plačilo pa ne zahtevamo druzega, le enake pravice z druzimi narodi. Na podlagi naše zvestobe bomo tedaj terjali tako pravično plačilo, ktero ne more dolgo zastajati Že se obrača politi'no kolo na boljšo, nam bolj prijazno in pravično stran.

Naš ščit, naše upanje boljše prihodnosti za nas pa je naš preljubljeni deželni Oče, kteremu danes na tem slavnem taboru v potrditev naše udanosti navdušeni zakličimo trikratni: Živijo nas Cesar Franc Jožef I.

Tako je končal govor gospod dekan in vse ljudstvo je navdušeno nazdravljalo visocemu Vladarju. — Gospod prvosednik dà potem prvo točko na glasovanje; bila je soglasno sprejeta; potem prebere od gosp. Fr. Cegnarja sestavljeno adreso, katera se je z dolgo trajajočim navdušenjem odobrila; pevci pa so zapeli cesarsko pesem. Adresa se tako le glasi:

Vaše c in k. apostolsko Veličanstvo!

Na taboru zbrani Slovenci in Hrvatje na Primorskem se preponižno poklanjajo Vašemu c. in k. apostolskemu Veličanstvu ter izrekajo najtoplejša čutila pokorščine, udanosti i neomejene zvestobe do presvitlega prestola.

Osodopolna, zgodovinska doba: v katerej hrabra naša vojska, mej njo i naši bratje i sinovi, bije zmagonosne boje za pravico i človeštvo, ter vije nove vence okoli presijajne staroslavne habsburško-lorenske krone, napolnuje naša srca z velicim veseljem i navduševanjem, ker od slave presvitlega vladarja leskeče in naša slava. Lapidarnimi črkami zapiše zgodovina te slavne boje v svojo knjigo, ker bili so se za najsvetejše namene.

Če se pa mi pridobitve dveh lepih dežel na jugu presrčno veselimo, skuša nam neka majhna podkupljena stranka tujega naroda veselje s tem greniti, da počenja dela, katera se studijo vsacemu poštenemu i zvestemu državljanu. Ker so naša srca zaprta zapeljivosti i tacim nameram, ki so obrnene zoper državno blagost, započete iz vzroka, da bi zdrobile biser neskaljene naše zvestobe do presvitle cesarske hiše; zato javno na taboru izrekamo, da zvestobo do presvitlega prestola, katero smo podedovali od svojih očetov, hranimo globoko v srcih ko najdražji dar, ter jo marljivo i zvesto cepimo v prsa svojemu zarodu. Neskaljeno smo prejeli od dedov, neskaljeno izročamo potomcem.

Kako draga nam je ona, kako gorke čute gojimo za Vaše c. in k. Veličanstvo, našega Gospoda i Cesarja, to smo dejansko pokazali letos na večer pred rojstnim dnevom Vašega Veličanstva, kajti napravili smo po gorah ob vsej meji italijanske kopne zemlje, ob vsem morskem bregu nepretrgano vrsto kresov ter navdušeno nazdravljali Vašemu Veličanstvu, da se je daleč čez meje razlegalo.

Blagovolite tedaj, presvitli mogočni naš Gospod in Vladar, od zbranega slovenskega i hrvaškega ljudstva na Primorskem, kar sprejeti najponižnišo prisego največje pokorščine, žive udanosti, neomejene zvestobe.

Bog živi, Bog ohrani, Bog blagoslovi Vaše Veličanstvo!

Na Taboru v Dolini, dne 27. oktobra 1878.

Na vrsti je druga točka, o katerej govori gosp. Trobec:

Govor g. Trobca.

Mislim, da ni naroda v Evropi, da bi tako zvestobo do svojega vladarja gojil, kakor mi Slovenci in Slovani v Avstriji, in to je naša čast in dolžnost.

Lehko trdim, da našemu narodu je prirojena najčistejša lasnost zvestobe in udanosti do našega presvitlega Cesarja in njegove hiše; zato pa si dovoljujem vprašati, ali visoka vlada primerno pripoznava zasluge naše zvestobe in udanosti? Žalostni odgovor, da ne! in evo kratkih dokazov:

Uže pred 10. leti je naš narod v pospeševanje blagostanja po taborih sklepal zedinjenje Slòvenije, razvijal potrebe in tirjal svoje pravice, kakor nam jih zagotavlja §. 19. Pa žalibog, naše prošnje, sklepe in tirjatve je vlada prezirala in sicer v našo in državno škodo

Častita gospoda! Kakor vsi Slovani, posebno smo tlačeni mi tržaški okoličani, ker po želji naših nasprotnikov nam potem potrebe in pravice vedno krajšajo: razpustili so naš zvesti batalijon, odpravili so naše domače župane, in zdaj so še celo sklenili mesto daleč v okolico razširiti, da nas s tem ložje polaščijo, da nam skrajšajo glasove pri volitvah v mestni deželni in državni zbor; tako ne dobomo 14, ampak zgubimo še teh 6 poslancev, potem bi bila okolica vničena, in mi bi popolnoma postali laški sužnji. To bi bila velika škoda našemu blagostanju in vsemu narodu, ker naša okolica je na Adriji najvažnejša trdnjava Slovenije.

V pošpeševanje blagostanja našega je najpotrebniše, da nam visoka vlada dovoljuje naše naravne in ustavne pravice, katere nam je potrdil presvitli naš Cesar Franc Jožef I. Bog ga živi! Živio!

Častita gospoda! Na podlagi mojega govora si dovoljujem slavnemu zboru na današnjem taboru predlagati to le resolucijo:

1. Naj visoka vlada, ako želi blagostanje našemu narodu, predlaga in dela na to, da zadobimo zasluženo zedinjenje Slovenije.

2. Naj visoka vlada predlaga in dela to, da se volilni sistem tako predrugači, da bode našemu narodu vsaj bolj pravičen.

3. Naj visoka vlada natančno in vestno pretrese okoliškì lanski protest gledé obširnega razširjenja mesta.

Ta predlog slavnemu zboru goreče priporočam, z največjo nado, da ga usliši presvitli naš Cesar Franc Jožef I. Bog ga živi! Živio!

Častita gospoda! Gledé tržaških okoliških šol si dovoljujem dostaviti k predlogu g. predgovornika. Da za zboljšanje naših šol ni druzega pripomočka, nego da visoka vlada predlaga in dela na to, da tržaška okolica zadobi lasten šolski svet, kajti ni mogoče, da se naše slovenske šole pod italijanskim šolskim svetom zboljšajo.

Gospod prvosednik dá to resolucijo na glasovanje, in sprejme se soglasno.

Predsednik Dolenec odda predsedništvo g. I. Gorjupu, staršemu odborniku in govori blizo tako le:

Govor gosp. Dolenca.

Slavni tabor!

K drugi točki dnevnega reda in naslanjaje se na ravnokar sklenene resolucije hočem tudi jaz govoriti ter pojasniti Vam to zadevo iz političnega in državnopravnega stališča. — Našemu narodu bi se dalo koristiti duševno in gmotno po dobrih narodnih ljudskih in srednjih šolah, po znižanju davkov, s povzdigo kmetijstva, po dobrih in mnogih cestah, železnicah, denarnih in drugih zavodih i. t. d.; a vse to se ne more zgoditi pod sedanjo vladno sistemo, katera dela le na korist ene stranke in požira mnogo denara za čisto neplodne namene. Ta sistema, vpeljana po ustavovercih, je Avstrijo močno oslabela in prav sedanje notranje zmešnjave kažejo, da Avstrija ne more več naprej na tem potu, da je treba pred breznom kreniti na drugo pošteno pot. — Treba je toraj druge sisteme, ako hoče Avstrija srečna postati in ako hočemo mi avstrijki Slovani doseči svoje narodne pravice; Avstrija se mora vravnati kot federalistična država z močnim enim sre-

diščem ona mora postati zopet ena sama država, pravična vsem v njej živečim narodom. V taki državi bi se morala vpeljati popolna avtonomija, kolikor je to mogoče, da se celokupnost ne oslabi, morale bi se osnovati veče dežele ali državne grupe, katere bi morale naravno odgovarjati narodnostnemu načelu, kajti sedanje male deželice, kakor so posebno naše južne primorske kronovine, ne mogle bi dobro prebavljati popolne avtonomije in državni stroj bi bil potem tudi preveč kompliciran.

Ena taka dežela ali grupa v federalistični Avstriji bi bila tudi „Slovenija“ ali „Ilirija“, kakor jo uže hote imenovati, in k tej grupi bi pripadali koroško-štajerski Slovenci, Kranjsko pa celo Primorsko z Istro vred. Nij mi treba tukaj dokazovati, da je Avstriji edina primerna oblika vlade prav federalizem, kajti zgodovina nas uči, da celo absolutistična Avstrija slonela je na federalizmu in sedanji vek sam nam kaže, da najskušenejši narodi, kakor so Nemci, Francozje cenijo federalizem kot svobodi najbolj primerno obliko države. Kar se pa tiče nas Slovencev, bi mogli le tako združeni v eno samo narodno telo uspešno napredovati, osnovati si svoje dobre šole, urade, zmanjšati število uradnikov in stroške za upravo.

Jenjalo bi po tem tudi ono zatiranje in nadvladanje dveh narodov čez vse druge, ki je postalo uže neznosno in Avstrija bi po osnovi take močne dežele ne le osrečila slovenski narod, ki je bil vedno zvest kroni in državi, temuč okrepila in vtrdila bi tudi državo proti jugu in zgradila boljšo trdnjavo proti tako zvani „Italia irredenta“, nego so vse zidane trdnjave napolnjene z vojaki in kanoni.

Naravno je pa, da bi v omenjeno državno grupo spadala tudi nekatera mesta in mali okraji, v katerih prebirajo deloma ali izključivo Italijani; a ti se nijmajo bati, da bi jim mi zatirali, akoprem v ogromni večini, njih narodnost dokler hote ostati zvesti našim deželam in dokler ne težijo na zupaj; v narodnih zadevah damo jim radi „carta bianca“, da si napravijo postavo

po kateri bi v narodnostnih, natančno obmejenih zadevah odločevale narodne postave, katere je na Českem predlagalo leta 1870 Hohenwartovo ministerstvo

Mi vedno zatirani Slovenci poskusili smo nesrečo, vemo kako grenko je, zatiranim in zasramovanim biti, v šoli nesreće smo se učili; zatorej pa ne privoščimo enake šole, enakega zatiranja nobenemu narodu.

Konečno mi je, še omeniti naših vrlih boriteljev v kranjskem deželnem zboru in možate adrese, katero so predlagali v omenjenem zboru; iz globine srca smo jim vsi Slovenci hvaležni za tako pogumno, neustrašljivo vedenje in gotovo govorim iz srca vsega naroda, ako izrečem, da se ves slovenski narod ujema z obsežkom in nazori one adrese in da je tudi hvaležen vsem vrlim narodnim zastopnikom.

Naslanjaje se torej na resolucije predgovornika in vpiraje se še posebno na omenjeno adreso slovenskih poslancev v kranjskem dež. zboru, predlagam sl. taboru sledečo resolucijo:

Naši narodni zastopniki v deželnih in državnih zborih naj po izgledu narodnih poslancev kranjskih pri vsaki dani jim priliki odločno tirjajo zedinjenje vseh slovenskih pokrajin z Istro vred v eno samo polit. in administrativno celoto in naj še zastopniki drugih Slovanov v Avstriji edino na to delajo, da se Avstrija uže kmalo preustroji v federalistično državo.

(Klici: Živela Slovenija zedinjenja!) Pri glasovanju sprejme se navdušeno tudi ta resolucija in mej pokanjem in petjem slišali in odmevali so se tudi močni klici! — Živela Slovenija! Edini hočemo biti i t. d.

Potem dobi za tretjo točko besedo gosp. Peršić, i govori tako-le:

Govor g. Petra Peršića.

N a r o d e!

Tebi kao zastupnik hrvatskoga i slovenskog naroda u Istri progovoriti mi je ovdje o učioni (školah) u Istri:

Netreba meni dokazivati, da su dan danas škole potrebite, svakome pojedincu i svakom narodu za uvjeriti njegovo blagostanje. — O tom se osvjedočimo, pogledav oko sebe po širokom svietu. Vidimo kako se pojedinci trse, da se štogod nauče, da čovjek bio li on poljodjelac, rukodjelac ili trgovac, koji se je u školi štogod naučio, svuda bolje prolazi, nego li njegovi drugovi, koji se nisu ništa naučili. — Vidimo kako si narodi želeći sebi dobro dižu hramove prosvjete, zidju škole, vidimo da narodi, koji imaju svojih škola ne samo po gradovih nego i po varošim i po malim selim, takovi narodi živu život ljudski, život slobodan, i blago vladam, koje nad njimi vladaju jer vami nema boljih državljana nego su oni. Na usuprot vidimo da narodi, gdje ili neima školah ili jih ima, ima samo po gradovih, gdje nije naobrazba obća, nego je povlastica samo njekolicine ljudi, vidimo da takovi narodi, neživu nego životare, da živu život veće živinski nego li ljudski, i da su ništa drugo nego tudji robovi, a jaoh si ga vladi kojoj je s njimi vladati, nejma gorih državljana do njih.

Netreba mi dokazati, da moraju škole biti narodne t. j. da se u školi mora podučavati u onom jeziku, kojim govori narod. To nam jednoglasno izrieču svi odgojitelji, svi oni koji uče kako se narod, kako se njegove sinove odgajati ima. To nam primjerom kaže cieli prostorni sviet. Pogledajmo u koju nam drago izobraženiju državu, medju koji hoćemo izobraženiji narod svagdje bez iznimke naći ćemo narodni jezik kao učevni.

Ničesa tako netreba mi dokazati. Meni je pogledati malo po Istri, ter vidjeti: imali naša Istra škola; imamo li mi Hrvati i Slovenci u Istri potrebitih narodnih škola?

Prije nego li na to odgovorim, reći ću koliko ima Istra ljudi, i kako se ti po narodnosti diele:

Ljudi ima Istra okolo 260.000. Od tih 260.000 ima po prilici 60.000 Talijana, sa svimi onim, koji bi bi htjeli Talijani biti možda 70.000 svi ostali su ili

Hrvati ili Slovenci i to okolo 160.000 Hrvata i 40.000 Slovenaca.

A sad da odgovorim na pitanje imali Istra škola, imaju li jih Hrvati i Slovenci u Istri? Neka brojevi nikomu nedosadjuju s njimi se sa stalnošću govori.

Istra imala je godine 1875. 145 škola, a toliko po prilici biti će ih i sada. Te iste godine potrošilo se je na pučke škole u Istri 87.000 for. Sliedeće godine 1876 potrošilo se je za iste preko 92.000 for. Lanjske godine 1877 potrošilo se je u istu svrhu 97.000 fr. Za buduću godinu odlučilo se je 7. kolovoza t. g. na saboru u Parencu potrošiti na pučke škole u Istri 115.000 for. Ljepa je to svota. Troška za škole doći će dakle buduće godine 44 novčića na svakoga stanovnika u Istri stara ili mlada, muža ili ženu, dječaka ili djevojčicu bilo hrvatskoga ili slovenskoga bilo talijanskog roda. Kad bi se radilo kako valja, moralo bi se na hrvatske same škole potrošiti 70.000 for. na hrvatske i slovenske zajedno preko 80.000 for. Stalno je pako, da se neće potrošiti nit 40.000 for. a sliedi iz toga, da će se buduće godine Hrvatom i Slovencem u Istri 40.000 for. na nepošten način uzeti. — Da je tomu tako vidit ćete najbolje po tom koliko imaju škola Hrvati i Slovenci a koliko Talijani.

Od onih 145 pučkih škola što jih Istra imade, su 73 talijanske, 46 hrvatskih i slovenskih, a 26 mješanih t. j. takovih, gdje se u dvih jezikih uči. Šestdeset tisuća stanovnika (Talijani) ima daklem 73 škole, a njih dviesto tisuća (Hrvati i Slovenci) samo 46; slaba četvrtina stanovnika skoro dvie trećine škola, jake, tri četvrtine stanovnika jedva jednu trećinu škola....

Ali se nemože očito pitati pravicu gdje ži?! i na koji način se prosiplju krvavi žulji našega jadnog i nesrećnog naroda.

To su primjeri iz ciele pokrajine u obće a evo jih iz dviju kotara, da bude stvar ako je za potrebu jasnija. Politički kotar lošinjski ima 35.000 stanovnika. Izuzmeš li stanovnike grada Krka (oko 1.500) Talijana na okupu u tom kotaru neima, sve su sami Hrvati a

ipak ima u tom kotaru 12 talijanskih a samo 18 hrvatskih škola. Političk kotar koparski, ovaj u kojem smo se danas daj Bog u dobro naše sastali! ima 62.000 stanovnika, od tih je 20.000 Talijana 40.000 Slovenaca i Hrvata, jedna trećina Talijana i dvie trećine Slovenaca sa Hrvatima. A ipak ta trećina ima 15 škola, a Slovenci i Hrvati samo 10.... Pogledaj ovo, i onda puče moj moreš reći povolji i bez opora ali nije sviet naopako, kad dopusti takove očevidne smutnje i nepravice.

Takovim nam se škole prikazuju kad gledamo na njihov broj za pojedine narodnosti, što da se reče od njih pogledamo li kakve su škole jedne, a kakve druge narodnosti. U obće se opaža, da su talijanske škole dvo, tro, četvero da, i petero i šestero razredne, i da je medju svimi hrvatskim i slovenskim samo jedna četvero razredna, da su druge većinom samo jedno razredne.

Neću veće tih primjerah navadjati, iz rečenog se jur vidi da mi Hrvati i Slovenci u Istri nemamo niti iz daleka toliko pučkih škola, koliko bi jih morali imati. Jur iz rečenog more se zaključiti ne samo da nije medju našim pukom izobraženosti nego takodjer da mi nemamo nit nemožemo imati temelja na kojem bi mogli svoju zgradu graditi, da nemamo nit ne možemo imati, što bi potrebovali kao narod težeći za prosvjetom i blagostanjem, jerbo nemamo viših škola, niti svojih ljudi u nijednoj struci

Visoka naša vlada, koja se je u novije vrieme počela brinuti za naše škole, ustrojila je učiteljišće. Zavod, gdje se odgajaju učitelji, ustrojila ga je nješto čudnovato nu ipak tako, da se može ako i s velikom mukom odgojiti učitelja iz Istre. Ajte u učilište pak brojite djake naše iz ove strane Istre, pobrojiti ćete ih lahko na prste jedne ruke; mi ne možemo imati dovoljno svojih učitelja, dok ne budu pučke škole prema državnim zakonom preustrojene, dok ne bude bar jedan pripravni tečaj hrvatski u zapadnom dielu Istre ustrojen. — Kako su škole dosad a i sad uredjene mi

imamo učitelja još preveć. Poznam čisto hrvatskih mjesta, u kojim moraju učitelji talijanski podučavati, premda znadu bolje hrvatski nego talijanski, poznam učitelja Hrvata, koji je morao talijanski učiti u čisto hrvatskom mjestu, a stoga, što je s potrebe kadgod hrvatski rabio, proganjan bio a plaća mu umanjena. Znam učitelja i katehetu, koji su u školi s potrebe hrvatski jezik rabili, pak bili s toga ukoreni kao panslavisti i kao oni, koji će širiti utopičke ideje i to od svojih poglavara, koji su hrvatske knjige poslane od više oblasti u kut bacali, poznam u obće učitelja, koji bi rado hrvatski učili ali nesmiedu. Nego idimo dalje. Češće sam puta ipak čuo da visoka naša vlada želi naše ljude namjestiti za činovnike, ljude koji bi znali i htjeli u našem jeziku s nami govoriti, al da ih nema. Budi, ali ti negledeć na siromaštvo Hrvata i Slovenca u Istri, nit negledeći na to, da se štipendije zemaljske diele svakomu Talijanu učećemu se, a Hrvatom nit najboljim: je li moguće da inače bude? Gdje da se odgoje naši ljudi?

Nemaju gdje nit početnog znanja si pribaviti u svojem jeziku. Gdje da pak polaze srednje škole — te škole u kojih čovjek značaj svoj dobije? Zakon mu nedopušta na hrvatske u Hrvatsku, doma su mu tudje, doma su mu njemačke i talijanske, doma ipak su mu takove, da ga u njih sile zatajiti svoju slavnu narodnost, da ga sile na najgrubiji grieh, što ga može biti, na izdajstvo svojega naroda Znam primjera, gospodo i braćo. gdje poglavar jedne srednje škole u Istri mladiće rodjene Hrvate i izjavivši se za Hrvate pet, šest puta u polugodištu zvao i svaki put sad s ljepimi sad s grdimi nagovarao. da nisu Hrvati, da Hrvati u Istri nemogu biti, da on toga upisati nemože, jer da oni drugo nemogu biti nego Talijani. U takovih školah je naravski ne samo da se naš mladić svoj jezik naučiti nemože, nego da zaboravi što ga je majka naučila, da zamrzi na svoju majku, na svoje ime, na svoj jezik, na svoj narod, da mu nema mržega na ovom svietu. nego li je ono, što je svakomu pravomu čovjeku najmilije i najsvetije. Visokih nauka opet ne-

može naš mladić niti nesmije u svojem jeziku učiti, jer u Zagreb nesmije a drugdje se u tudjih jezicih podučava. Posve je naravski, da nemožemo svojih činovnika imati; a čudo da ih i ono malo imamo što ih je. Nemože ih niti stoga biti, što se je do najnovijih vremena u grieh upisavalo govoriti hrvatski ili slovenski jezik. A nit sada ti još mnogo nekoristi od tih što znadu svoj jezik i što ga ljube mnogi si moraju izvan pokrajine kruha iskati, — doma ga nedobivaju sa svojim jezikom.

Pitamo li, kako da se svemu tomu pomaže, odgovor je kratak. Neka nam se dade ono što nas po zakonu ide. neka se ravnopravnost hrvatskoga i slovenskoga jezika u Istri u život uvede. Neka se u život uvede § 19. temeljnih državnih zakona! A prema tomu neka se:

1. Ukine zakon, kojim je zabranjeno kod nas onim služiti, koji izuče na zagrebačkom sveučilišću — ono je ustrojeno kako sva cislitavska.

2. Neka se gimnazija njemačka u Pazinu pretvori u hrvatsku, Njemaca u Istri neima, zato njemačka gimnazija neima mjesta, Talijani imaju svoju u Kopru Hrvati sa Slovencim imajo trostruku veće pravo na svoju gimnaziju nego li Talijani.

3. Našim mladićem neka se dopusti polaziti hrvatske gimnazije osobito onu na Rieci, kamo idu s manjim troškom mladici s kvarnerskih otoka i s iztočne strane Istre.

4 Na mužkom učitelišću u Kopru nek se podučava sve u materinjem jeziku, a neka se Hrvati i Slovenci uče kao drugi jezik talijanski a Talijani, hrvatski ili slovenski; ako pedagogi dopušćajo učiti se tri jezika onda neka se uči i njemački kao predmet, dok se to neučini ljudi nevjeruju u rieči preuzvisenoga gospodina ministra za bogoštovje i nastavu, da nas nemisli germanizirati, ljudi vide da se temeljnih državnih zakoni nevrši po onih, koji bi jih morali ne samo sami ovršivati nego i paziti da jih drugi vrše.

5 To isto neka se učini na ženskom učiteljišću u Gorici, a k tomu neka se ustroji hrvatski odio ili

neka se dade našim djevojčicam štipendije, da mogu u Zagrebu polaziti nauke i odgojiti se za odgojiteljice Hrvaticam u Istri.

6. Neka se ustroji gdje u dolnjoj Istri bar jedan pripravni tečaj za Hrvate, da se mogu za učiteljišće pripraviti.

7. Pučke škole neka se za sad bar toliko preurede, da se Hrvatski podučaje u toliko hrvatskih občina koliko je hrvatskih učitelja. Neka se za sad uništi valjanost našega pokrajinskoga zakona, koji občinam daje pravo izabirati učevni jezik, jer se pri žalostnom stanju naših občina dogadja da neodlučuju občinari, nego volja jednoga dvojice uglednijih i bogatijih osoba. Neka se tomu zakonu temeljni državni suprot stavi. To je vse stvar vlade. To bi sve učiniti morala vlada. To bi sve vlada učiniti imala.

Medju tim pako neka muževi ljubeći narod svoj, nastoje, da se narod i izvan škole drugim putem nao brazi : govori, novinami, knjigami, družtvi, čitaonicami — neka mu se usadi ustavna sviest, neka upozna svoju moć.

Narode! Često se predbacuje našoj visokoj vladi, da nije učinila nit toga nit onoga, možda ne uvjek pravedno. U poslednje vrieme prilično je toga učinila. Stalno učinila bi i veće da se može osloniti na volju, na zahtjeve naroda. Država je naša ustavna, vlada je samo izvršujuća oblast, a ona izvršuje ono što odlučuje *narod* po svojih zastupnicih u saborih i što njegovo veličanstvo car i kralj potvrdjuje.

Braćo! Republika mljetačka, koja je nad nami najveće zala počinila, koja nije dala ganuti se prostomu narodu, davno je jur u grobu. Doba u kojoj su vladala dva stališa, njekoličina njih nad cielimi narodi — svojimi robovi, prestala je. Doba je u kojoj je zavladala jednakopravnost svih ljudi bez razlike, svih naroda bez iznimke. Doba je, u kojoj narodi zajedno sa svojim vladarom zakone tvore. Kad se narod sviestan sebi i svojih prava digne i zahtjeva što je pravo, Njegovo Veličanstvo će mu to za stalno potvrditi, a vlada to izvr-

šiti, kad budemo mi sviestni zahtjevali svoje škole, one će nam se dati — Tu se njekim načinom vrtimo u krugu iz kojega kao da nije moguće izaći. Neimamo škola; da jih pako dobijemo treba da se osviestimo. Sviestni nismo; da se osviestimo treba nam škola. Ipak može se izaći Neka naša visoka vlada izvrši one točke, koje spomenuh, a to po zakonu može. Neka medjutim narod izvan škole govorim in čitanjem kako jur spomenuh, osviešćuju oni muževi, koji ga ljube, takovih muževa ti narode hrvatski i slovenski u Istri imaš. — Imaš jih, koji Ti savjetuju, koji Te uče što riečim, što pismom, koji za te svoje sile žrtvuju Da jih imaš dokazom ti budi listovi „Naša Sloga“ i „Edinost , u koje ljudi bez dobitka svoga samo za tvoje dobro pišu.

Dokazom ti budi političko družtvo „Edinost“. Dokazom budi današnji tabor na kojem vidiš ljepu kitu muževa, koji su uvjek pripravni da Ti riečju i činom pomogu Nje slušaj narode, po njihovom savjetu radi. Osobito jih slušaj pri izborih, bilo obćinskih, bilo pokrajinskih, bilo državnih Kad budeš imao svoje muževe na čelu obćinam, u pokrajinskom saboru, na carevinskom vieću, a to sve od Tebe ovisi, onda budi stalan: da ćeš dobiti svoje škole za početnu naobrazbu koli mužku toli žensku; svoja učiteljišća gdje će se pripravljati učitelji i učiteljice tvojoj djeci, tvoje srednje škole u kojih će se pripravljati tvoji mladići za višu naobrazbu da ti pak postanu sudci, liečnici, svećenici, činovnici svake vrsti, onda će ti zasjati sretnija budućnost, onda nećeš biti tudjinski rob, već svoj u svojoj kući, onda ćeš pružiti radostnice ruke svojoj braći na sjeveru i iztoku, onda ćeš združen sa svojom braćom biti jak stup naše monarkije; onda ćeš jak i čil proti svim vragovom naše države, naše prejasne vladajuće kuće i našega premilostivo vladajućega cara i kralja *Franje Josipa I.*

Narodna in univerzitetna knjižnica * Ljubljana

Govor g. Ljudevita Vuličevića.

Slavjanska je ova zemlja; svesrdno pozdravljam ovu zemlju, ljubim ovu zemlju. Slavljanske su ove previsoke gore, ove guste lužine ove travne doline; naše su ove krasne stvari; ja ih pozdravljam, i suznijem okom gledam. Slavjansko je ono divno more, što lupa slavjanske obale, i čeka slavjansku zastavu. Pozdravljam ono more i na moru moj Dubrovnik.

I vi ste plemenit dio našega naroda, što pokriva zemlju od ledna mora do Jadranskoga; mojim slovinskim jezikom, slatkim jezikom, ja vas pozdravljam.

Ustanite, uzmite u ruke vašu historiju i vaša prava; njima se štitite od zasjeda, i hrabrena izidjite pred neprijatelje imena i naroda vašega. Izidjite iz smrtna mrtvila, i pokažite himbenijem i izopačenijem ljudima, da je došao konac i vašoj strpljivosti, i vašoj patnji. Izidjite iz smrtna mrtvila, ne lijenite se; lijenijem nema sreće, malodušnijem nema slave. Ogrnite se jakostju naših svetih mučenika, i biti ćete jaki; uzmite slogu za seju milu, za drugaricu vjernu, i biti ćete strašni. Počmite raditi za vas i za vašu slobodu i slavu. Do sad ste radili za tudja prava, za tudju slobodu i slavu. Do sad ste jeli tudje ogrizke i ugrizke, a ne hljeb od vašega žita, što se plavi u vašoj zemlji.

Mi smo nesrećni!... Nesreća je naša, da nije sloge medju Slavjanima. Jedni jednu misle, govore i čine, a drugi drugu. Zbog toga brat mrzi na brata; tudjin nas gleda, nasladjuje se u svojemu srcu, ruga nam se, i sramotno nas tlači. Suho smo lišće, vihar nas vjetar nosi, raznosi; nije nam puta, nije nade. Nije sloge u našemu narodu; nije mira u našemu srcu. Tko je uzrok ovome raspu? Prije mi, pa drugi; prije naše zločestvo pa tudje; prije naša golotinja pa tudja lukavština.

Pozvaše me predsjednici ovoga tabora, da vam štogod rečem; pozvaše me iz Jevrejske Subure, da dodjem ovdje, gdje mio vazduh duha, gdje mi srce ove divotne krasote milo svoje. Evo me prijatelji, evo me braćo; evo me ovdje nemirna, turobna i jadna; jadno

mi je srce, jadne sam duše, jadi bo me žalost svojega jadnoga naroda.

Sinovi se matere moje srame svojim imenom slavnijem imenom, poštenijem imenom. Ne mare za svoju mater, gladna bo je, gola i bosa; *tudju mater materom zovu.* Iste živine ljube i vrijedno brane svoje kotilo, a sinovi moje domovine ne haju za svoju zemlju, za ovu lijepu, divnu, svetu zemlju. Svak traži svoju sreću, svak se brine za svoju korist, a malo je Slavjana, što se od zbilje brinu svojom narodnosti. Jadni prosjaci!.... Čekaju na tudjijem vratima, da ih tudji ljudi pomogu da im tudje ruke djecu poviju, da im tudja mati sinove zadoji i odgoji.

Ovo je smrtno slijepilo, ovo je gusti mrak, ovo je tama propasti, gdje gine i um i srce. Nijemac ima svoje, takodjer i Talijanac; a Slavjanski sinovi, što čine, kakvo su obdarje oni primili? Do sad su Slavjani bili jelo topovima, da Austriju obrane, i obraniše je. Slavjani su brijeg Austrijanskijem neprijateljima; mi branimo našega Cesara i Kralja. Ovdje smo došli da mu rečemo: „Slava ti Austrijanski Cesare, slava ti svijetla Kruno!" Neprijatelji tvoji i naši „hoće da ti osvoje Trst, Goricu, Istru; oni hoće ove zemlje, tvoje zemlje, naše zemlje. Vojštiti ćemo na njih, da te obranmo; na sto neprijatelja ići će hiljada Slavjana, na hiljadu neprijatelja udariti će sto hiljada tvojih vjernih Slavjana. Neboj se dok je tebi nas!"

Ali sve ovo nije dosta vašijem potrebama; nije dosta da pjevate hvale Cesaru i govorite, i ponavljate obećavanja, da ćete mu biti vjerni, vjernost bo je vaša očita svemu svijetu. Štogod drugo, bolje i koristnije vi morate reći Austrijanskoj Vladi. Recite našoj Vladi, da joj je Slavjanstvo jedina moć, snaga i nada; recite joj, da je Slavjanstvo obranilo Cesarstvo, Krunu i Kuću Ausburga, i da će ih uvjek braniti i od neprijatelja obraniti, ali mora dati i vama ono što vas igje. Jasno joj recite i govorite, da vam da svjetlost nauka u tminam bo je vaše boravište i vaših sinova. Slobodno joj i otvoreno recite: daj nam hljeba istine, istinom bo

gladujemo mi i porod naš. Ovo vi morate govoriti Austrijanskoj Vladi, i ovo neka bude stanovit predmet svijem vašim skupljanjima, i ovo mora da učini Vlada, jer je držana Slavjanima.

Ovaj je tabor počeo i u kratko će svršiti, a ko mu će biti koristan. Evo moga upitivanja, evo moje gorke sumnje! . . . . . Mi smo narod prazna žepa, a za nesreću imamo i ljudi prazne glave što hoće da narodom vladaju. Bit će nam bolje! Umnožimo nadu, ljubimo istinu, i recimo je prijateljima i neprijateljima našim

U okolici je varoša Trsta Slavjanstvo potlačeno i porugano od naših neprijatelja i našega Cesara i Kralja. Talijani hoće da otmu naš Trst, nama. Cesaru i Kralju našemu. Ovo čujemo, ovo čitamo u Talijanskijem novinama : Talijani očito ovo govore. Moramo reći, da neprijatelji naši nijesu samo u Talijanskoj, oni su i u Trstu. Mi smo protivni ovezijem ljudima, oni bo su protivni nama, narodnosti našoj i Cesaru našemu.

Pregusta je tama nad Hrvatima u Istriji! Nije njima narodnoga života ; gine u njima duh Slavjanstva ; nema njihovoj djeci učiona, nema učitelja, niti učiteljevanja : krivo im se čini. Ondje se oni naseliše za tudju korist, da brane i obrane tudja prava, i zna se da su ih slavno branili i obranili. A što su sad oni Hrvati? Talijanska *raja*. Osudjeni su od ljudi i od sudbine, da trape ledinu, da oru zemlju svojim tlačiteljima ; osudjeni su oni jadni Hrvati, da budu gladni, goli, bosi, prezirani. Ovo moramo reći Austrijanskoj Vladi, ovo moramo govoriti svijetu da se zna kakvi su ono ljudi što nam govore o Italiji i o Latinskoj *čiviltati*.

Šta ćete vi danas ovdje odlučiti i zaključiti? Komu ćete upraviti vaše želje i vaše riječi? . . . Gluho nam je nebo, gluhi su nam ljudi.

Evo što ja zaključivam i predlagam.

Trst je ognjište talijanskijeh prijetnja i smutnja, treba da vlada krepko ugasi onu vatru, i to će dostignuti ako podloži Ljubljani varoš Trst i njegovu okolicu.

Što je Trst? Trst jedan dio slavjanskoga nokta

na slavjanskoj ruci i na slavjanskome tijelu. Sbog česa će Vlada trpjeti da onaj dio nokta smeta noktu, ruci i tijelu svemu? Mnogi hoće da od tri Sabora, što su u Primorju, bude samo jedan u Trstu. Ja predlagam, da u Trstu nestane Sabora Neka idju Tršćani u Ljubljanu, kako su i za davnijeh vremena bježali u Ljubljanu od Rimskih kletih navala.

Predlagam da Vlada Austrijanska da pušaka svim Slavjanima od Judrija do Kvarnera kako talijanska dava Talijanima, neka se uče *pucati u biljegu* kako čine i Tirolezi, treba bo gledati i čuvati ove granice. Nije već Turaka na Hrvatskoj i Dalmatinskoj granici, ali imamo Talijana na ovizijem granicama, što nam prijete oteti Goricu, Trst i Istru. Na jednu pušku talijansku mora pucati deset pušaka slavjanskih, na deset njinjihovih sto naših, na sto njihovih hiljada naših, i to za domovinu i za Cesara.

Mnogo zasjeda kruži Avstriju; nema njoj ovdje prijatelja do Slavjana, neka dakle širi Slavjanstvo i slavjanski jezik, da ona nas obrani a mi nju.

Ove stvari ja predlagam Taboru.

Ove će zemlje ostati Austriji ako Slavjanima bude dati ono što ih idje. Ovdje Austriju ne može braniti *germanski elemenat.* U ovoj zemlji ne niču druge trave nego slavjanske; slavjanske ruže ovdjak niču i mirišu. Našemu je cvijeću blago ovo nebo, ovo vedro, ovo divno nebo a ne tudjemu, našoj će ruži dati rosu a ne tudjoj drači.

Sbogom prijatelji, s Bogom Slavjani! Sreća vam ne bila loša, a Bog blagoslovio ovu Dolinu, ove gore, ove lužine!

Po taboru.

Ko ljudje od kakega izvenrednega cerkvenega opravila gredo, ne morejo nikdar dosti besedi najti, s kterimi bi svojo radost, svojo zadovoljnost izrazili. Globoko v srci nosijo spomin vtisnen, ganljive besede pridigarja done še vedno na uho.

Tabor v Dolini je navdušil primorske Slovane in na obrežji Adrije očistil zrak, kteri je duhomorno tlačil srce, mej tem pa se je rovarska lahonska kuga šopirila, ter v raznih proizvodih cvet poganjala. Vzdignola se je tužna megla in žarki narodnosti so začeli močneje ogrevati ledena srca, zaprta vsem narodnim čutilom, otrpnela za domovino.

Na dobro zemljo so pale govornikove besede, i zato obrodé obilen sad. Vaše so gore, vaše je divno polje, in reke šumljajo po vaši domaći zemlji, sinje jadransko morje spira podnožje vaših hribov, kako je prostemu kmetu vtripalo srce, sivi starček se je čutil mlajšega in čvrsti gospod v suknji je bil ponosniši, žarečo oko je ogledavalo s tabora morje, po katerem je brodilo od nekdaj slovansko brodovje.

Stari mamici je kanila iz oka solza, ko je čula, da je Slovanov toliko milijonov, nikoli še ni toga slišala.

Brhko kmečko dekle je ponos čutilo v nežnem srci, da je nje ljubi Slovenec in da v večeru zapoje tako divno. Vse drugače je po taboru: v revni hiši ubozega kmetiča in delalca, kakor v bogatej palači nasprotnika govori in ugiba se o taboru, ter se preračunava moč in neustrašljivost slovanska.

Tabor v Dolini je ojačil omahljive, oživel zaspane in spodbudil narod k novemu živenji. Dokazal je slovanski narod na taboru, da *ne Nemec, ne Italijan, ampak gospodar jadranskih obal mora biti le Slovan* Na taboru v Dolini je dokazal narod, da ni le za to, da trdo dela in, kakor je bilo stoletja navada, jarem nosi, temveč da je zmožen živenja bogatih darov, kteri ga nad vsemi drugimi narodi dičijo.

Tržaški okoličani so pokazali, da so njih glasovi čarobni, ki oslavljajo lastni narod, lastno zemljo. Ne morejo se ponašati Lahi s tako velikanskim zborom, ako bi tudi ves Trst v kup zbobnali, kakoršnega je okolica postavila na tabor, do 200 pevcev, zgoli sinov prostih kmetov.

Po taboru brojimo svoje moči, to vidijo tudi naši nasprotniki, njih časniki so polni najgnjusniših psovk, ktere je zmožna le stranka, ki ni človeške družbe vredna. Od jeze se pené zagrizli naši nasprotniki, ter na tihem vagajo našo bodočnost in svoje slabosti.

Po taboru ne smemo opuščati vspeha, ne smemo prenehati delat na duševnem polji ter misliti, da se lahko odpočijemo. Nismo še blizu cilja, nismo še zagotovljeni in če prav slovanska stvar boljše stoji, delati nam je treba, da ne propademo

Buči morje adrijansko, slovanskih gora podnožje, naj se v tebi ogledajo slovenske gore, Slovan naj zmagonosno brodari po tvojem zrcalu, ter naj svetovna zgodovina še na dalje zaznamuje bitke enake pri Visu. S to željo, da Slovani pokažemo, da nam je na jadranskih obalih dolinski tabor užgal novo luč narodnega prebujenja, kličemo: *Narod, zagotovljen ti je obstanek, tvoja moč je neizmerna.*

Zastopi in deputacije na taborji.

Taborja so se vdeležile občine in deputacije se zastavami i najprva zastava je privihrala na tabor s Klanca; nevtrudljivi g. župnik Šved je prišel s velikim krdelom, vsak taborec je nosil trobojno znamenje.

Pasja vas se je tudi vdeležila se zastavo, kakor tudi Kubed. Iz tržaške okolice so bili se zastavami Barkovlje, Rojan, Sv. Ivan, Bazovica in Škedenj.

Ipavci so bili s najlepšo zastavo v taborji ter so zbudili povsod največji pozor, v Trstu, kakor na taborji. V deputaciji z Goriškega, ktero je poslalo politično društvo Sloga, so bili čč. gg. Faganel, deželni poslanec, Leban odbornik Sloge in veliki posestnik v Črnicah in A. Ferfolja trgovec v Gorici. Bili so še zastopniki iz več občin na Krasu in iz Kranjskega, celo Logatec je bil zastopan.

G. Faganel je pozdravil z jedernatim govorom taborce v imenu Goričanov in g. T. Novak v imenu tržaške čitalnice.

Pevci so zapeli cesarsko pesem, ktero je množica odkrita in vladni zastopnik na odru poslušal.

Taborci so se zbrali v posamezne čete ter začeli pevajoč odhajati proti domu Veliko jih je pa še ostalo v Dolini po gostilnah do poznega večera. Odbor in odličniše osobe pa so se v ožjem krogu zabavljali, vršile so se napitnice, govori in izraževala razna menjenja. Vse je bilo v lepem redu in najmanjša nezgoda se ni pripetila.

Politično društvo „Edinost" je pokazalo svojo zmožnost, svojo delalnost in duševno gibanje na potu v tužno Istro. Z vspehom je naredilo prvi korak na prag v Istro, Dolina ostane se zlatimi črkami v društvenej kroniki zapisana ; to je prvi politični korak mej brate Istrane, kteri so si na taborji v Dolini v roke segli in zalotili sukati *uma svitle meče.*

Hrvatje in Slovenci so na dolinskem taborji zagradili močno trdnjavo proti laškej poželjivosti, naredili okope proti vsakemu napadu, ter dvignoli visoko narodni prapor svobode in omike. Bratovska zveza dveh čilih narodov je zapečatila zvestobo do svitlega vladarja na dolinskem taborji ter tirjala pravice po božjem in naravnem pravu.

Naj bode plačilo za trud političnemu društvu „Edinosti", dober vspeh in narodno oživenje na Primorskem, naj ta vspeh poplača srca vseh rodoljubov, kteri so žrtvovali čas in denar in nevstrašljivo delali, ne meneči se za pretenje in vohunške denuncijacije od strani nasprotnikov in renegatov lastnega naroda.

Tabor v Dolini je bil sijajen, s tem je vse povedano. Bog daj i sreča junaška, da se napravijo kmalu drugi v tužni Istri.

Bog živi „Edinost", Bog živi Dolino in slovansko vzajemnost!

Brzojavni pozdravi.

Z Dunaja. Ni Nemec, ni Italijan obali jadranskega morja gospodar ne more biti.

Slavjan Nabergoj.

Iz Ljubljane. Na skrajnej meji Slovenstva stojite. Vi krepko v bran sovražniku romanskega plemena. V sredini Slovenije bojujemo se mi proti nasilju germanstva. Tam borba, tukaj borba. Živeli hrabri sobojevniki na bregu sinje Adrije, živel narod naš, živela naša edinost, ki nas veže od Mure do Adrije!

Zarnik, Jurčič,
v imenu v ljubljanski Čitalnici zbranih Slovencev.

Iz Ljubljane. Obžalujoč, da smo zaprečeni osobno vdeležiti se zborovanja vašega, kličemo iz vsega srca: Slava vzvišenej ideji slovanski, zjedinjenju vseh južnih Slovanov, jedinemu zaštitu naših sovragov; pozdravimo z grmečim: Živeli vrli bratje taboriti.

Ljubljanski Sokol. Hubmajer, podstarosta.

Iz Ljubljane. Taboritom dolinskim, ako ne pozabijo naglašati združenje z vsemi Slovenci, iskren pozdrav.

Uradniki glavnega Zastopa Banke Slavije.

Iz Ljubljane. Vojskuj se za pravico. Slovenski Tabor je bitka, dobljena po hrabrih Primorcih; živeli!

Čitalnica Bizaviška.

Iz Ljubljane. Srčen pozdrav rodoljubom taboritom! Italijan naj ve, da živimo Slovenci, zavedni svojih pravic na zemlji slovanski.

Bleiweis.

Iz Bolca. Izpod mogočnega Triglava, slovenskega velikana pošiljam južno-slavenskemu taboru presrčen pozdrav, blagoslov božji podeli naj mu obilo zaželjenega vspeha, živeli Slovenci! Živela sloga narodne duhovščine, narodnega učiteljstva!

Peter Kobal, dekan.

Iz Bolca. Bolskogoriški Slovani preoddaljeni srčno pozdravljajo. Slava! Sorč.

Iz Bolca. Slava, Živeli taboriti! Živela bratovska Istra!

Sorč.

Iz Bolca. Junaškim taboritom gromoviti živio in pozdrav!

Bovska Čitalnica.

Iz Maribora. Slava bratom Slovencem borečim se na italijanski meji za pravice naroda; čast, blagor Avstriji, kliče iz Maribora Slovenski gospodar, kojemu na meji nemški za pravico naroda Maribor.

Dr. Lavoslav Gregorec.

Iz Divače. Iskreno pritrjevanje vsem razpravljanim točkam, kličemo navdušeno: Živio primorski Slovani.

Rodoljubi v Divači.

Iz Gorice. Bratje ob bistri Soči bratov ogromni množici zbrani na taboru v Dolini, boreči se za sužnjega naroda blagor, bratovsk srčen pozdrav! Zora puca, dan se znava za Istrana! Živeli taboriti!

Solkanska Čitalnica.

Iz Sv. Petra. Primorje, bramba slovanstva napram italijanisimom, delaj na taboru dolinskem za nas, koji smo z vami, Zagorski rodoljubi.

Iz Mozirja. Slava zbranim buditeljem slovanske Istre! Pokažite svetu, da čuvate svoj rod, svojo zemljo! Živeli! Rodoljubi gornje Savinske doline.

Iz Mozirja. Taboru v Dolini kličemo: Pogumno naprej! Vaši sklepi so naši! Naj cvete istinita južnoslovanska Edinost! Trg Mozirje.

Iz Mozirja. Bodite skala na Adriji proti vragom! Živeli! Čitalnica.

Iz Varaždina. Domoljubi grada Varaždina kličemo sakupljenoj braći na braniku proti dvema na Slovenstvo! Slava, pripоručamo junačku ustrajnost.

Petrovič.

Načelnik Grada, Vickovič Predsjednik „Dvorane".

Iz Celja. Spominjajoč se našega žalskega tabora kličemo Slovenci savinske doline: Ura! primorskim Slovencem, hrabrim braniteljem slovanske Adrije. Kapus.

Iz Podnarta. Daljava brani nam Gorenjcem osobno z vami predragi taboriti, pozdignoti svoje glase v obrambo naših obupnih svetih i narodah pravic, zato vam najbolji vspeh želeči kličemo izpod sivega Triglava ko dobri Avstrijani i zvesti Slovenci: Živeli zjedinjeni južni Slovani, živela vzajemnost slovanstva. Kakor burni val ob sivi skali, razdrobi italjansko grabežljivost, naj v prah se razkadi.

Društvo Sloga v Kropi.

Iz Podnarta. Navdušenim srcem Vam kličemo: Živela Avstrija, Živeli združeni slovani čuvaji avstrijanskih južnih mej.

Kropinska Kamnogorska Čitalnica.

Iz Tolmina. Tolminska čitalnica pozdravlja presrčno tabo v Dolini vjemajoč se popolnoma z vsemi točkami programa. Živela Edinost! Odbor.

Iz Ajdovščine. Kličemo: Na mnogaja leta živela Bosnoj-Hercegovinoj raširjena Avstrija, večna slava i zahvala našemu prisvetlemu caru, Franju Josipu, i vsem drugim osvoboditeljem naših bratov jugoslavjanov iz turškega pet stoletnega mučeništva.

Rebkov, Volkov, Hmeljakov.

Iz Ajdovščine. Strinjaje se popolnoma z vsemi točkami, kličemo slava Franc Jožefu prvemu, živela slovanska edinost!

Društvo Edinost v Ajdovščini,

Iz Logatca. Živeli združeni vrli Slaveni tržaške okolice, Istre, vi neustrašljivi čuvari obal jadranskega morja, hrabri branitelji svetih narodnih pravic ter celokupnosti Avstrije zoper predrzne italijanske poželjivosti, tisočeri živijo, slavaklici done iz grl pri vas v duhu pričujočih

Logaških Narodnjakov.

Iz Loke. Bratovski pozdrav in najboljši vspeh vsem taboritom. — Živi naš presvitli Cesar in zvesto mu udani narod slovenski!

Škofjaloška Narodna Čitalnica.

Iz Borovnice. Presrčen pozdrav in mnogo vspeha vrlim taboritom; živela Avstrija! Živeli Slovani! Nazdar!

Bralno Društvo v Borovnici.

Iz Postojne. Izpod sivega Nanosa doni vam tisočkratni Živeli, vrli Slovenci Primorske. Slava vam! pogumno napred! Postojnski Slavenci.

Iz Opčin. Openski Slovenci, kterim ni mogoče tabora se vdeležiti, kličemo vam Vsem trikratno: Živili vrli Slovenci primorski. Ivan.

Zahvala.

Podpisani odbor si šteje v dolžnost, za sijajno izvršitev tabora v Dolini izreči najtoplejšo zahvalo slavnemu županstvu, čestitemu gospodu dekanu in gospodu učitelju Buncu v Dolini. V društveni kroniki bo Dolina se zlatimi črkami zabilježena, kajti politično društvo „Edinost“ je z 27. oktobrom slavilo okupacijo tužno Istre.

Zahvaljuje se odbor vsem odborom in raznim odsekom, kteri so pripomogli k slavnosti ter žrtvovali čas in dali materijalne podpore. Zahvaljuje se vsem Dolincem, da so okrasili vas v najlepšo svatovsko oblačilo. kakor za gostoljubni sprejem.

V vednem spominu ostane Dolina političnemu društvu, radostno povzdiga glas: Bog živi Dolino!

V Trstu, 8. novembra 1878.

Odbor.

Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana

COBISS %042%00
NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA
00000430144

162
15.-

